

ARBEJDSLØSHED OG LØNSTIGNING

AF JØRGEN H. GELTING*

I sin bog »Stabile priser og fuld beskæftigelse«¹ konkluderer professor Erik Hoffmeyer, at der ikke kan påvises nogen nær sammenhæng mellem beskæftigelse og lønglidning. Nedenfor gengives resultatet af en summarisk analyse af dansk lønudvikling 1949-60, foretaget for at belyse berettigheden af denne negative konklusion.

Der er herved anlagt den betragtning, at da for såvel arbejdere som arbejdsgivere hovedinteressen knytter sig til den samlede lønbevægelse, uanset om denne fremkommer ved overenskomstændring, pristalsregulering eller lønglidning, må det formodes at være mere frugtbart at søge eftersporet den samlede lønbevægelse og ikke blot lønglidningens afhængighed af beskæftigelsen. Da prisudviklingen formentlig har udøvet en væsentlig indflydelse på lønbevægelsen, og denne indflydelse ikke nødvendigvis har været begrænset til den automatiske pristalsregulering, er den procentvise ændring i den gennemsnitlige timefortjeneste i håndværk og industri søgt forklaret som en funktion både af de procentvise ændringer i detailpristallet og af arbejdsløshedsprocenten. For at undgå at korrelationen mellem pris- og lønbevægelse afspejler lønningernes virkning på priserne, er lønbevægelsen mellem kalenderår sat i relation til prisbevægelsen mellem et halvt år forud beliggende tolv måneders perioder. Den gennemsnitlige arbejdsløshed i månederne maj-september er – af åbenbare grunde – benyttet som udtryk for beskæftigelsessituationen.

I tabel 1 er sammenstillet tallene 1949-1960 incl. for løn- og prisbevægelse samt arbejdsløsheden. På basis af dette materiale er den procentvise lønstigning, w , bestemt som funktion af den procentvise stigning, p , i detailpristallet og arbejdsløshedsprocenten, u :

$$w = .91 p - .77 u + 6,65^2$$

Ifølge regressionsligningen vil lønnen være konstant ved stabilt detail-

* Dr. polit., professor ved Aarhus universitet.

1. København 1960. Se særlig p. 160.

2. Den multiple korrelationskoefficient $r_{w \cdot pu} = .90$; $r_{wp} = .79$ og $r_{wu \cdot p} = .71$. Sidstnævnte partielle korrelationskoefficient er signifikant på 2 % niveau. Det er iøjnefaldende, at årrækken 1949-1960 deler sig i to afsnit, 1949-1958 og 1959-1960, hvor i den sidste delperiode den

ARBEJDSLØSHED OG LØNSTIGNING

AF JØRGEN H. GELTING*

I sin bog »Stabile priser og fuld beskæftigelse«¹ konkluderer professor Erik Hoffmeyer, at der ikke kan påvises nogen nær sammenhæng mellem beskæftigelse og lønglidning. Nedenfor gengives resultatet af en summarisk analyse af dansk lønudvikling 1949-60, foretaget for at belyse berettigelsen af denne negative konklusion.

Der er herved anlagt den betragtning, at da for såvel arbejdere som arbejdsgivere hovedinteressen knytter sig til den samlede lønbevægelse, uanset om denne fremkommer ved overenskomstændring, pristalsregulering eller lønglidning, må det formodes at være mere frugtbart at søge eftersporet den samlede lønbevægelse og ikke blot lønglidningens afhængighed af beskæftigelsen. Da prisudviklingen formentlig har udøvet en væsentlig indflydelse på lønbevægelsen, og denne indflydelse ikke nødvendigvis har været begrænset til den automatiske pristalsregulering, er den procentvise ændring i den gennemsnitlige timefortjeneste i håndværk og industri søgt forklaret som en funktion både af de procentvise ændringer i detailpristallet og af arbejdsløshedsprocenten. For at undgå at korrelationen mellem pris- og lønbevægelse afspejler lønningernes virkning på priserne, er lønbevægelsen mellem kalenderår sat i relation til prisbevægelsen mellem et halvt år forud beliggende tolv måneders perioder. Den gennemsnitlige arbejdsløshed i månederne maj-september er – af åbenbare grunde – benyttet som udtryk for beskæftigelsessituationen.

I tabel 1 er sammenstillet tallene 1949-1960 incl. for løn- og prisbevægelse samt arbejdsløsheden. På basis af dette materiale er den procentvise lønstigning, w , bestemt som funktion af den procentvise stigning, p , i detailpristallet og arbejdsløshedsprocenten, u :

$$w = .91 p - .77 u + 6,65^2$$

Ifølge regressionsligningen vil lønnen være konstant ved stabilt detail-

* Dr. polit., professor ved Aarhus universitet.

1. København 1960. Se særlig p. 160.

2. Den multiple korrelationskoefficient $r_{w \cdot pu} = .90$; $r_{wp} = .79$ og $r_{wu \cdot p} = .71$. Sidstnævnte partielle korrelationskoefficient er signifikant på 2 % niveau. Det er iøjnefaldende, at årrækken 1949-1960 deler sig i to afsnit, 1949-1958 og 1959-1960, hvor i den sidste delperiode den

pristal og en ledighed på henved 9 procent, hvilket lyder ret realistisk. Derimod er det næppe fornuftigt at ekstrapolere til konsekvenserne af f.eks. stabile priser kombineret med 20 procent arbejdsløshed. Udfra forhåndsformodninger om formen på sammenhængen mellem lønbevægelse og ledighed er en regression blevet forsøgt, hvor ikke arbejdsløshedsprocenten men dens reciprok indgår. Den herved fundne regressionsligning udviser imidlertid væsentligt større afvigelser mellem faktiske og beregnede værdier af w end den ovenfor angivne ligning.

De af ligningen $w = .91 p - .77 u + 6,65$ afbildede sammenhæng er af uensartet karakter. Relationen mellem w og p er analog med relationen mellem en varepris og de tilsvarende produktionsomkostninger. Bortset fra det mulige behov for indføjeelse af en trendfaktor kunne denne sammenhæng ligesåvel have været udtrykt som en relation mellem absolutte lønninger og priser i stedet for mellem deres procentvise ændringer. Kun rent formelt betyder anvendelsen af sidstnævnte som variable i ligningen, at en dynamisk betragtningsmåde anlægges. Anderledes forholder det sig med sammenhængen mellem lønbevægelsen og arbejdsløsheden. Der kan ikke på fornuftig vis konstrueres nogen primær relation mellem den absolute lønhøjde og den kumulerede ledighed siden et eller andet begyndelsestidspunkt. Den primære relation er mellem lønnens ændringshastighed w og arbejdsløsheden u som index for balancen mellem efterspørgsel og udbud på arbejdsmarkedet. Sammenhængen er derfor af essentielt dynamisk karakter.

Givetvis er imidlertid den totale arbejdsløshedsprocent et ufuldkomment udtryk for spændingen mellem efterspørgsel og udbud på arbejdsmarkedet. Bortset fra eventuelle ændringer i markedets institutionelle struktur må det antages at være betydningsfuldt f.eks. hvorledes den samlede arbejdsløshed

---

akcelererede lønstigning helt beror på faldet i ledigheden, medens i den første delperiode prisudviklingen er den væsentlige forklarende faktor. Som en kontrol på berettigelsen af at anvende samme relation for hele perioden 1949—1960 er den simple regression af w på p bestemt alene på basis af 1949—1958 data. Anvendes derefter denne regression $w_1^* = .71p + 3.23$ på hele perioden, fås nedenstående serie af differencer mellem faktiske og beregnede tal for den årlige lønstigning.

	$w-w_1^*$	u
1949.....	—,89	5,72
1950.....	1,12	4,34
1951.....	1,26	5,20
1952.....	—,08	8,58
1953.....	—1,43	5,18
1954.....	1,66	3,58
1955.....	—,25	4,70
1956.....	—,22	5,48
1957.....	—,44	5,60
1958.....	—,74	5,34
1959.....	3,12	2,66
1960.....	1,92	1,66

Man ser umiddelbart tilstedeværelsen af en negativ korrelation mellem w -residualerne og u .

fordeler sig på delmarkeder, og om en vis ændring i arbejdsløsheden er nettoresultatet af store eller små bruttobevægelser i beskæftigelse og arbejdsudbud, og i hvilket omfang den har været ledsaget af ændringer i beskæftigelsens fordeling mellem industrier. Det er derfor på forhånd venteligt, at nogen meget nær sammenhæng mellem gennemsnitlig lønbevægelse og samlet ledighed ikke kan påvises. Videre er det her benyttede talmateriale foreneligt med en formodning om, at større overefterspørgsel efter arbejdskraft ikke blot medfører kraftigere lønstigning, men også at der mellem ændring i ledigheden og acceleration af lønbevægelsen er et variabelt timelag, idet dette afkortes væsentligt ved større overefterspørgsel.

Tabel 1.

	Ændring af detail- pristal procent ¹	Arbejds- løshed maj-septbr. incl. procent	Ændring af gennem- snitlig time- fortjeneste procent	Beregnet $w =$ .91 $p - .77u$ + 6,65
	p	u	w	
1949.....	2.86	5.72	4.36	4.85
1950.....	1.11	4.34	5.14	4.32
1951.....	8.79	5.20	10.70	10.65
1952.....	8.84	8.58	9.39	8.08
1953.....	2.09	5.18	3.28	4.56
1954.....	-.34	3.58	4.65	3.58
1955.....	2.39	4.70	4.67	5.20
1956.....	6.79	5.48	7.81	8.61
1957.....	3.96	5.60	5.59	5.94
1958.....	2.31	5.34	4.12	4.64
1959.....	1.67	2.66	7.53	6.12
1960.....	2.12	1.66	6.65 ²	7.30

Kilde: Statistiske Efterretninger.

1. Ændring i detailpristal (1935 = 100) fra (2. halvår 1947 og 1. halvår 1948) til (2. halvår 1948 og 1. halvår 1949) etc.
2. Stigning fra 1.-3. kvartal 1959 til 1.-3. kvartal 1960.

Lønteori og empiriske sammenhænge.

AF E. HOFFMEYER*

Professor Geltings indlæg om arbejdsløshed og lønstigning giver mig anledning til at præcisere mine synspunkter, så jeg kan gøre mig håb om at undgå at gå over i historien med den etikette, at jeg ikke tror på nogen sammenhæng mellem udbud og efterspørgsel.

En slutnings relevans afhænger af det stillede problem, og jeg bliver derfor nødt til at resumere problemstillingen i min bog ganske kort, hvilket kan gøres i følgende 5 punkter:

* Dr. polit., professor ved Københavns Universitet.